

LÜBNAN EKONOMİSİ VE SONUÇ ALINAMAYAN IMF MÜZAKERELERİ

MERVE ÇAKIR

GİRİŞ

Pandeminin ardından ekonomik toparlanmanın gecikmesi ve şubat ayında Rusya'nın Ukrayna'yı işgal girişimi hâlihazırda mali problemlerle boğuşan pek çok ülkenin uluslararası finans kuruluşlarından yardım talep etmesine ve Uluslara-

rası Para Fonu (IMF) ile müzakere masasına oturmasına neden oldu. Aralık ayında çeşitli ülkeler için kredi programlarıyla ilgili mutabakat ve anlaşmaların nasıl ele alınacağına karar vermesi beklenen IMF Yönetim Kurulu ay bitmeden onlarca ülkenin anlaşmasını onaylayarak söz konusu ülkelerin milyarlarca dolara erişimine izin verdi. Mısır ile 27

Ekim'de imzalanan Uzatılmış Fon Kolaylığı (Extended Fund Feasibility) kapsamında 46 aylık yaklaşık 3 milyar dolarlık düzenleme, Sırbistan ile varılan 2,4 milyar euro tutarında iki yıllık stand-by düzenlemesi yahut Demokratik Kongo Cumhuriyeti'ne ödeme dengesi ihtiyaçlarını desteklemek için yaklaşık 203 milyon dolarlık transferin gerçekleştirilmesine imkân tanıyan Uzatılmış Kredi Kolaylığı (Extended Credit Feasibility) düzenlemesinin üçüncü incelemesi IMF Yönetim Kurulu tarafından sonuçlandırılan anlaşmalardan sadece birkaçını oluşturmaktadır.¹ Çok sayıda ülke gözden geçirme ve personel düzeyinde imzalanan anlaşmalarla ilgili IMF Yönetim Kurulundan aralık ayı bitmeden nihai onay alma arayışını sürdürmektedir. Fakat şimdiden açıklanan takvimde yer almayı bekleyen ancak yer almayan kritik ülkeler de bulunmaktadır. Büyük bir siyasi ve ekonomik krizin içine hapsolan Lübnan da bu ülkelerden biridir.

NİSAN 2022 LÜBNAN-IMF ANLAŞMASI

Lübnan uzun süren çalışmaların ve Ukrayna krizinin oluşturduğu atmosfer sayesinde 7 Nisan'da IMF ile personel düzeyinde bir anlaşma imzaladı. Taraflar, 2.173,9 milyon SDR (Special Drawing Rights), yaklaşık 3 milyar ABD dolarına eş değer) talep edilen erişim ve 46 aylık Genişletilmiş Fon Kolaylığı ile desteklenebilecek kapsamlı ekonomik politikalar konusunda personel düzeyinde bir anlaşmaya vardı. Personel düzeyindeki bu ön anlaşmanın ilk şartı tarafların üzerinde müzakere ettiği aşağıdaki reformların IMF Yönetim Kurulunun değerlendirmesinden önce tamamlanmasıydı.²

1. Küçük mevduat sahiplerini koruyan, kamu kaynaklarının gereksiz kullanımı sınırlandıran ancak aynı zamanda da sektördeki büyük kayıpları önceden tespit edebilen bir banka yeniden yapılandırma stratejisinin kabine tarafından onaylanması,
2. Banka yeniden yapılandırma stratejisinin uygulanması ve büyümeyi desteklemede temel araç görevi gören finans sektörünü sağlığına kavuşturma sürecini başlatmak için gerekli olan acil durum banka çözümleme mevzuatının parlamento tarafından onaylanması,
3. Güçlü bir uluslararası firma ile bir anlaşma imzalayarak ülkedeki en büyük 14 banka için dış destekli bir banka bazında değerlendirmenin başlatılması,
4. Parlamento tarafından banka gizliliği yasasının onaylanması,
5. Lübnan Merkez Bankasının (Banque du Liban, BdL) şeffaflığını artırmak için yabancı varlık pozisyonunun özel amaçlı denetiminin tamamlanması,
6. Borcun sürdürülebilirliğini yeniden sağlamak, ekonomi politikalarına güvenilirliği aşılama ve ek sosyal ve yeniden yapılanma harcamalarına mali alan oluşturmak için gerekli olan orta vadeli bir maliye ve borç yeniden yapılandırma stratejisinin kabine tarafından onaylanması,
7. Mali sorumluluğun yeniden üstlenilmesi için 2022 bütçesinin, parlamento tarafından onaylanması,
8. Ekonomik aktiviteyi artırmak, kredibilitiyi

¹ "IMF Executive Board Calendar Archive", IMF, 23 December 2022.

² "IMF Reaches Staff-Level Agreement on Economic Policies with Lebanon for a Four-Year Extended Fund Facility", IMF, 7 April 2022.

ve dış uygulanabilirliği geri kazanmak için kritik öneme sahip olan ve resmî sermaye kontrollerinin uygulanmasıyla desteklenecek olan yetkili cari hesap işlemleri için döviz kurlarının birleştirilmesi.

Söz konusu reformlar, Lübnan'da var olan sorunları çözme konusunda kilit rol oynarken siyasi iradenin, potansiyelini süreçte etkin bir şekilde kullanamaması dahası finansal sektörün de defaatle sorumluluktan kaçınması reform sürecinde bazı aksaklıklar ve ertelemelelerin bir araya gelmesine neden olmuştur. Bu durum, Lübnan için bir sürpriz olmaktan çok ötedir. Zira bir önceki kriz ve ardından gelen IMF müzakereleri de finansal sektör tarafından engellenmiş; siyasi irade ise bu süreçte güç mücadelesi nedeniyle bu meselelerden fersah fersah uzak kalmıştır.

2019 LİKİDİTE KRİZİ VE SONRASI

2019 yılının Ağustos ayında Lübnan'ın temerrüde düşme ihtimalinin artması ve çeşitli finansal zorlukların ardından gelen kur sorunu ve 17 Ekim 2019 protestosu ülkede bir likidite krizinin yaşanmasına neden olmuştur. Bankaların emsali görülmemiş bir şekilde iki hafta boyunca kapalı kalması ve sonrasında uygulanan örtülü sermaye kontrolü de Lübnan halkının kendi para birimine olan güveninin sarsılmasına ve Lübnan lirasının değerinin günden güne dolar karşısında erimesine giden yolu açmıştır. Öyle ki 2019 yılının dördüncü çeyreğinde piyasada dolar karşısında 1600 civarında işlem gören Lübnan lirası 6 ay gibi kısa bir sürede eşi görülmemiş bir şekilde değerinin yüzde 80'inden fazlasını kaybetmiştir.³ Dünya Bankası tarafından modern za-

Söz konusu reformlar, Lübnan'da var olan sorunları çözme konusunda kilit rol oynarken siyasi iradenin, potansiyelini süreçte etkin bir şekilde kullanamaması dahası finansal sektörün de defaatle sorumluluktan kaçınması reform sürecinde bazı aksaklıklar ve ertelemelerin bir araya gelmesine neden olmuştur.

³ "Lebanese lira lost 82 percent of its purchasing power in two-year period, UN data shows", *L'Orient Today*, 3 February 2022.

13 aylık bir siyasi çıkmazın ardından ülke ekonomisini elden geçirmekle görevli olan Mikati hükûmeti IMF ile görüşmeleri yenileme ve çok ihtiyaç duyulan dış yardımlara ulaşmadan önce potansiyel bağışçıların görmek isteyeceği reformları başlatma sözü vermiştir.

Lübnan Parlamentosu

manların en kötülerinden biri olarak damgalanan Lübnan krizinin ardından tüm dünyayı saran Covid-19 salgını ve ülkenin Mart 2020'de 1,2 milyar dolar krediyi geri ödemede temerrüde düşmesi, Lübnan'ı mali istikrarı sağlamak için IMF ile müzakerelere mecbur etmiştir. Pandemi ve küresel belirsizlikler Lübnan'ın kredi koşullarını olumlu yönde etkilerken Lübnan finans sektörünün önde gelen aktörlerinden Lübnan Bankalar Birliği (Association of Banks in Lebanon, ABL) ve birkaç siyasinin hükûmetin IMF'ye beyan ettiği kayıpların abartıldığını ve yanlış aktarıldığını öne sürerek kurtarma planına karşı çıkmasıyla Lübnan-IMF görüşmeleri Temmuz 2020'de çıkmaza girmiştir. 4 Ağustos 2020'de Lübnan'ın Beyrut Limanı'nda gerçekleşen patlama ve ardından gelen protestolar

neticesinde Ağustos 2020'de eski Başbakan Hassan Diyab'ın istifası ise siyasi krizi beraberinde getirmiştir.

Bu başarısız IMF girişiminin ve istifanın ardından Lübnan hükûmetsiz kalmış; bu süre zarfında ekonomik sorunların çözümü için neredeyse hiç adım atılmamıştır. Lübnan milletvekilleri ülkenin yıkıcı ekonomik krizine çare bulmayı amaçlayan bir hareketle 10 Eylül 2021'de hükûmet kurmakla görevlendirilen Necip Mikati'nin yeni kabinesini onaylamıştır. 13 aylık bir siyasi çıkmazın ardından ülke ekonomisini elden geçirmekle görevli olan Mikati hükûmeti IMF ile görüşmeleri yenileme ve çok ihtiyaç duyulan dış yardımlara ulaşmadan önce potansiyel bağışçıların görmek isteyeceği reformları başlatma sözü vermiştir. Lübnan

nan'dan gelen talebin ardından IMF Lübnan'a bir heyet göndermiş ve görüşmelerin ardından IMF personeli Mahmud Muhyiddin, Lübnan ile program müzakerelerinin yeni yıldan önce başlamasını umduğunu söylemiş ancak gerekli tüm verilerin mevcut ve erişilebilir olmasını tek bir şart olarak öne sürmüştür. Fakat ülkenin ekonomi dışı sorunları bu konuya odaklanılmasını sık sık engellemiş hatta mevcut ekonomik krizin dozunu zaman zaman artırmıştır. Hükûmet bu çalışmaları sürdürürken Lübnan Enformasyon Bakanı George Kardahi'nin bir TV röportajında Suudi Arabistan yönetiminin "Yemen'deki politikasını eleştirmesinin" ardından yaşanan diplomatik kriz, ekonomik sorunlara bir yenisinin daha eklenmesine sebep olmuştur.⁴ Kardahi'nin sözlerinin ardından Suudi Arabistan diplomatik ilişkileri kesmenin yanı sıra Lübnan'dan hem ülkeye hem de Suudi Arabistan üzerinden diğer ülkelere ithalatı durdurduğunu açıklamış; Körfez ülkelerine Lübnan mallarını ulaştıran en önemli rota kesintiye uğramıştır.

YENİ MÜZAKERE SÜRECİ

Körfez ülkeleriyle yaşanan diplomatik krizin ekonomisindeki etkisini önlemeye çalışan Lübnan hükûmeti, uzun bir sürenin ardından kasım ayı başında IMF ile görüşmelere tekrar başladı. IMF'nin Beyrut'tan resmî bir talep aldıktan sonra Lübnan ile yeni bir yardım paketi için "hazırlık" görüşmelerine başladığını açıklayan IMF sözcüsü Gerry Rice, ülkedeki ekonomik ve sosyal krizin aşılması için "güçlü politika ve reform" gerekliliklerine vurgu yaptı. Ayrıca hükûmetle görüşmelerin iyi gittiğini dahası gözden geçirilmiş bir mali kurtarma planının kasım ayı sonuna kadar tamamlanacağını açıkladı. Fakat tam bu sıra-

da Lübnan Merkez Bankası Başkanı Riad Seleme daha önce bahsedilen sermaye kısıtlamaları döneminde gerçekleşen şüpheli fon sevkiyatı iddialarından ötürü İsviçre, Fransa ve Lüksemburg yargı makamlarının hedefi oldu. Seleme ve ailesiyle bağlantılı şirketlere ilişkin yasa dışı finansman suçlamasıyla soruşturmalar açıldı.⁵

Ülkedeki iç sorunlara fazla mesai harcayan hükûmet aralık ayı başında IMF görüşmelerinin devam ettiğini ancak planlanan takvimin aksine gecikmeler olacağını açıkladı. Anlaşmazlıkların temel sebebi IMF'nin talep ettiği yapısal reformların hayata geçirilmemesi gibi görünüyordu. Fakat IMF heyeti ekonomik ve mali toparlanma programının ayrıntılarını müzakere etmek için aralık ayının ikinci haftasında Lübnan'ı tekrar ziyaret etti. Lübnan görüşmelerde reformları geciktirmesine rağmen anlaşma konusunda kararlı olduğuna dair bir imaj çizme gayretini sürdürdü. Lübnan Cumhurbaşkanı Mişel Avn, Lübnan'ın uygulanabilir bir reformist plan tasarlamaya ve bunu hızlı bir şekilde uygulamaya hazır olduğunu ve IMF ile varılacak anlaşma sonrasında Lübnan'ın sosyal ve sağlık sorunları, yoksullukla mücadele ve tüm sektörleri kapsayacak bir şekilde ülke altyapısının onarılması konularına öncelik verileceğinin altını çizerken Lübnan Merkez Bankası uzun zamandır sabit tuttuğu mevduat hesaplarından dolar çekme kurunu yükseltti. Ancak ülkedeki siyasi sorunlar tüm bu imaj tazeleme çabalarını adeta yok etti. Nitekim uzun süren belirsizliklerin ardından çeşitli zorluklarla kurulan hükûmet, milletvekilleri ve gruplar arasındaki çıkar çatışmalarından ötürü meclisi haftalardır toplayamamıştı. Ülkedeki siyasi güç odaklarının fazlalığını ve bunların sürece

⁴ "Yemen comments put fresh strain on Lebanon's Gulf ties", *Reuters*, 27 October 2021.

⁵ "Luxembourg opens criminal inquiry into Lebanon's Central Bank governor Riad Salameh", *The National*, 15 November 2021.

Lübnan Cumhurbaşkanı Mişel Avn görevinden ayrılırken.

müdahil olacaklarını fark eden IMF Başkan Yardımcısı Thanos Arvanitis, ülkede uzun süreli ciddi zorluklara neden olacak bu planın uygulanması için hükûmetle siyasi partilerin ortak çabasının ve fikir birliğinin gerekliliğini vurgulayarak ziyaretini sonlandırdı.⁶

2022 yılının başlamasının ardından krizin gittikçe derinleşmesi ve süreci engelleyen konumda bulunan tarafların halk tarafından eleştirilmesi kabinenin toplanarak siyasi krizi kısmen sona erdirmesini sağladı. Kabine, 2022 bütçesini onaylama ve ekonomik bir iyileşmeyi tartışma amacıyla toplanma kararı aldı. Bu süreçte ertelenen reformların gündeme gelmesi ve hayata geçirilmesi bekleniyordu. Ocak ayı sonunda Lübnan ile IMF, ekonomik reform programının çerçevesi ve politikalarına ilişkin iki haftadan fazla süren

çevrim içi görüşmeler gerçekleştirdi. Ancak görüşmelerin sonucu beklendiği gibi uzun bir sürece işaret ediyordu. IMF ekip lideri Ernesto Ramirez Rigo tarafların reform alanları üzerinde anlaşma konusunda ilerleme kaydettiğini ancak ilerlemenin politikaya dönüşme ve uygulama aşamaları için daha fazla çalışmaya ihtiyaç olduğunu belirtirken ülkeyi saran köklü yolsuzluk sorununun çözülmesi gerektiğine işaret etti. Bu süre zarfında da meclisin zamanı geldiğinde IMF ile varılacak bir anlaşmayı imzalayıp imzalamayacağını sinyallerinden biri olan bütçe görüşmeleri hâlâ devam ediyordu.

Şubat ayı sonunda başlayan Ukrayna krizi hem çatışma nedeniyle şiddetlenen gıda fiyat artışları hem de Lübnan'ın Ukrayna ve Rus buğdayına yüksek bağımlılığı nedeniyle

⁶ "President Aoun meets IMF delegation, asserts Lebanon's Commitment to Developing to Implementable Reform Plan", *National News Agency*, 7 December 2021.

ülkedeki ekonomik durumun halk üzerindeki yükünü arttırdı. 2020 gümrük rakamlarına göre toplam buğday ithalatının yaklaşık yüzde 80'ini Ukrayna'dan ve yüzde 15'ini Rusya'dan gerçekleştiren Lübnan, işgal girişiminin ertesi günü yalnızca bir ay yetecek buğday rezervine sahip olduğunu açıkladı. Nitekim ülkenin dört aylık buğday rezervini tutan tahıl siloları Ağustos 2020'de Beyrut Limanı'nda meydana gelen patlamada yıkılmış, hükûmet bu konuda herhangi bir çözüm önermemiş; dahası Lübnanlı yetkililer, savunmasız ailelere nakit destek sağlayacak ve onları fiyat artışlarından koruyacak iki sosyal koruma programının başlatılmasını defalarca ertelemişti.

Lübnan ile görüşmelerini sürdüren IMF, mart ayında Ernesto Ramirez Rigo liderliğindeki bir kurmay heyetini iki haftalık görüşme için Lübnan'a gönderdi. Bu sırada Dünya Bankası başta olmak üzere küresel kuruluşlar Lübnan ekonomisiyle ilgili ciddi uyarıları daha güçlü sesle dillendirmeye başlamıştı.⁷ Nihayet söz konusu iki haftalık ziyaretin ardından 7 Nisan'da Lübnan ve IMF nihayet personel düzeyinde bir anlaşma imzaladıklarını duyurdu.

LÜBNAN KURTARMA PLANI

Seçimlerin ardından ülke ekonomisinin geleceğine dair kısmen bir umudun doğduğu Lübnan'da son oturumunu gerçekleştiren Bakanlar Kurulu, IMF ile nisan ayında üzerinde anlaşmaya varılan ve ülkeyi üç yıllık bir mali çöküşten çıkarmaya yardımcı olabilecek bir ön anlaşma olan Lübnan Kurtarma Planı'nın onaylandığını açıkladı. Görev süresi resmî olarak dolan kabine yeni bir kabine kurulana kadar sınırlı geçici yetkilerle çalışmaya devam edecekti ancak onaylanan planın uygulanması yeni hükûmete ve parlamento ya bırakıldı. Lübnan'daki krizin merkezinde yer alan finans sektöründeki 70 milyar dolardan fazla açığın nasıl ele alınacağına dair genel hatları içeren plan basınla paylaşılan versiyonlarına göre kayıpların yükünü ticari bankalar ve merkez bankasının yanı sıra kesintiler yoluyla mevduat sahiplerine yüklüyor, dahası açığı kapatmak için daha önce önerilen devlet varlıklarını veya fonları içermiyordu.

Temmuz ayına kadar Merkez Bankasının mali durumunun tam bir denetimini öngören plan, ilk aşamada Merkez Bankasının sermayesindeki açığı azaltmak için bankalara olan

Seçimlerin ardından ülke ekonomisinin geleceğine dair kısmen bir umudun doğduğu Lübnan'da son oturumunu gerçekleştiren Bakanlar Kurulu, IMF ile nisan ayında üzerinde anlaşmaya varılan ve ülkeyi üç yıllık bir mali çöküşten çıkarmaya yardımcı olabilecek bir ön anlaşma olan Lübnan Kurtarma Planı'nın onaylandığını açıkladı.

⁷ "Lebanon's Crisis: Great Denial in the Deliberate Depression", *The World Bank*, 25 January 2022.

döviz yükümlülüklerinin büyük bir kısmını iptal etmeyi ve toplam varlıkların yüzde 83'ünü temsil eden en büyük 14 ticari bankanın denetlenerek banka hissedarlarından ve büyük mevduat sahiplerinden "önemli katkılar" ile yeniden sermayelendirilmesini öngörüyordu. Buna göre yeniden sermayelendirmeye uygun olmayan bankalar, kasım ayı sonuna kadar feshedilecekti. Ayrıca planda hükûmetin farklı işlemler için çeşitli döviz kurları sunduğu sisteme son verilerek resmî döviz kurunun birleştirilmesine de yer verilmişti. Planın taslağı basına sızdığı anda planı sert bir dille reddeden ABL, bakanlar kurulu toplantısından sonra bir açıklama yaparak reddetme kararlarının hâlâ geçerli olduğunu duyurdu. Ardından da ABL imzalanan anlaşmaya dair çok ciddi çekinceleri olduğunu bildirdi ve bu anlaşmanın bazı maddelerinin Lübnan ekonomisine onarılamaz bir şekilde daha fazla zarar vereceğine dair görüşlerinin yer aldığı bir mektubu IMF'ye gönderdi. Mektupta söz konusu anlaşma taslağının "hukuka aykırı" ve "anayasaya aykırı" olduğu, anlaşmanın Lübnan için ekonomik bir vizyona dayanmadığı ve ABL'yi haklarından mahrum bırakabileceği belirtiliyordu.⁸ Mektubun uluslararası basında yer almasından sonra çok sayıda banka, ABL'nin mektubuna katılmadıklarını duyurdu. Hatta bazı bankalar, bankacılık birliğine üyeliğini ABL'nin "bankacılık sektörüne zarar veren" kararları nedeniyle askıya aldı.⁹ Aslında bankaların ABL mektubunu desteklememesi bir nevi IMF ile varılan anlaşmayı desteklediklerine yahut en azından süreçte sorun çıkarmayacaklarına dair bir gösterge olarak değerlendirilmişti. Zira bir önceki sürecin önündeki en büyük engel ülkenin önde gelen bankalarıydı.

Temmuz ayı başlarında Lübnan Parlamentosu Finans ve Bütçe Komisyonu Başkanı İbrahim Kenan, Necib Mikati'nin Lübnan Kurtarma Planı üzerinde sözlü olarak «çok ciddi» değişiklikler önerdiğini bu önerilerin süreci kesintiye uğratacağını açıkladı. Kenan'a göre Mikati, IMF anlaşmasındaki kamu kaynaklarına başvurunun sınırlandırılmasına yönelik maddeye rağmen mudilerin kayıplarının devlet tarafından oluşturulacak bir fondan karşılanmasını öneriyordu. Bu sırada meclis, mevduat sahiplerini temsil eden gruplar da dâhil olmak üzere Lübnan sivil toplumu tarafından reddedilen sermaye kontrolü yasasını görüşüyordu.

Kısa bir zaman sonra IMF anlaşmasında kilit rol oynayan bankacılık gizliliğinin kaldırılması meclisin gündemine geldi. Lübnan meclisi, Finans ve Bütçe Komisyonu, Ulusal Yolsuzlukla Mücadele Komisyonu, Özel Soruşturma Komisyonu ve Ulusal Mevduat Garantisi Kurumu tarafından sunulan bazı hesaplardaki bankacılık sırlarının kaldırılmasına izin verecek bir yasa tasarısını onayladı. Tasarının bir an önce görüşülerek meclis tarafından onaylanması bekleniyordu. Fakat onaylanan tasarıyla ilgili ciddi sıkıntılar vardı. Nitekim Finans Komisyonu, yasanın bazı memurların yargının emri olmadan banka hesaplarını incelemesine izin vererek mahremiyeti tehdit ettiği gerekçesiyle ilgili maddeleri reddetmiş; meclis tarafından temmuz ayı sonlarında onaylanan taslak, genel olarak bankacılık gizliliğini kaldırmamış ve yalnızca bazı devlet kurumlarının suçları soruşturması durumunda gizliliğin kaldırılmasıyla sınırlamıştı. Eylül ayı başlarında basına sızdırılan bir mektupta banka gizliliğine ilişkin yasanın sonunda meclisten geçtiği belirtilmiş ancak söz ko-

⁸ "Lebanese lenders claim IMF plan to seize assets breaks the law", *Financial Times*, 22 June 2022.

⁹ "Some Lebanon banks disagree with ABL letter objecting IMF plan", *Al-Arabiya News*, 22 June 2022.

nusu sıkıntılar nedeniyle IMF'nin, yasanın bu hâlinin yeterli olmadığını söylemesinin ardından Cumhurbaşkanı Mişel Avn taslağı imzalamayı reddederek değişiklikler için meclise geri göndermişti. Aynı hafta içerisinde enerji ithalatı için sağlanan dövizin daha yüksek ve daha değişken fiyatlara ve yerel para birimi üzerindeki baskının artmasına yol açacağını belirten Lübnan Merkez Bankası enerji sübvansiyonlarını durdurma kararı aldı. Ardından Lübnan milletvekilleri, 2022 yılı devlet bütçesini kabul etmek üzere bir oturum düzenledi. Fakat herhangi bir sonuç elde edilemedi. Ülke içindeki tartışmalara ve siyasi kesintilere rağmen hükûmet IMF anlaşmasında yer alan reformlar kapsamında adımlar atmaya sürdürüyor, en azından bu konudaki kararlılığını gösteriyordu. Bu sırada Lübnan'ın farklı bölgelerinde art arda banka baskınları yaşanmaya başladı. Transfer yasağı ve düşük resmî kur nedeniyle mevduatlarına ulaşamayan mudiler banka hesaplarındaki varlıklarını çekmek için banka şubelerini basıp çalışanları rehin alıyor, ödeme sonrasında kaçıyorlardı. Üstelik bu kişiler halk tarafından da kahraman edasıyla karşılanarak büyük destekler gördüler. Soygunların ve halk desteğinin ardından banka şubelerinin önleyici güvenlik önlemleri almak zorunda kalacağını belirten ABL, bir hafta sonra devam eden riskler nedeniyle bankaların süresiz olarak kapalı kalacağını duyurdu.

Eylül ayı sonunda Lübnan meclisi, gümrük vergisi gelirleri için Lübnan lirasının piyasa değerinin çok altında bir döviz kuru kullanarak hazırlanan 2022 bütçesini kabul etti. Yılın bitmesine sadece üç ay kala kabul edilen bütçe sınırlı bir harcama ve gelirle birlikte kamu sektörü çalışanlarına yüklü

zamlar öngörüyordu. Fakat Cumhurbaşkanı Mişel Avn, bütçeyi anayasaya aykırı ilan ederek imzalamayı reddetti.¹⁰ Cumhurbaşkanı'nın bütçeyi imzalamayı reddetmesi sadece sürecin uzamasına neden oldu. Nitekim cumhurbaşkanı imzası olmadan da bütçe bir ay sonunda otomatik olarak yürürlüğe girebiliyordu. Mişel Avn'ın altı yıllık görev süresi 31 Ekim'de sona erdi. Ancak Avn görevden ayrılırken Mikati başbakanlığındaki geçici hükûmetin istifa kararnamesini imzaladığını ve hükûmetin müstafi olduğunu duyurdu. Kararı reddeden Başbakan Mikati, hükûmetinin daraltılmış yetkilere sahip olduğunu ve olağanüstü durumlarda kabineyi toplayabileceğini söyledi. Buna rağmen parlamento yeni cumhurbaşkanı üzerindeki derin görüş ayrılıkları nedeniyle anlaşma sağlayamadı ve tartışmalar devam etti.

Birkaç hafta sonra da Lübnan parlamentosu bankacılık gizliliği yasasında bazı değişiklikleri onayladı, bazı değişiklikler oylama öncesinde IMF'nin itirazına binaen düzenlenmeden çıkarıldı.¹¹ Yılın bitmesine 1 aydan az bir süre kala 2022 yılı bütçesi resmî gazetede yayımlanarak yürürlüğe girdi. Beklentilerin ve daha önce söylenenlerin aksine bütçe de kur birleştirmesine dair bir düzenleme yer almamış; hükûmet iki farklı kurla devam etmeye karar vermişti. Dahası bütçe de Maliye Bakanlığı ve Lübnan Merkez Bankası tarafından verilen bir kararla tasarlanan efektif kur ibaresine yer verilmiş, bu da hükûmetin istediği takdirde kur rejimine müdahale edeceğine dair bir izlenim uyandırmıştır. Yıl sonundaki IMF Yönetim Kurulu toplantılarına yetişmeye çalışan Lübnan Merkez Bankası, kasım ayı sonunda IMF'nin talebi üzerine altın rezervlerinin denetimini tamamladığını ve

¹⁰ "Lebanese president snubs budget, delays new exchange rate", *Arab News*, 3 November 2022.

¹¹ "Lebanon approves some banking law changes demanded by IMF", *AP News*, 19 October 2022.

Tüm bu sorunlara rağmen hükûmetin ve ülkedeki güç odaklarının, krizleri halkın lehine değil de kendi çıkarları bağlamında değerlendirmesi, dahası IMF ile varılan personel düzeyindeki anlaşmalar başta olmak üzere pek çok olumlu gelişmeyi sekteye uğratması gelecek yılların da son birkaç yıldan farklı olmayacağını göstermektedir.

2022 Noel Kutlamaları

miktarın bilançolarında belirtilen miktarlarla aynı olduğunu duyurdu. Açıklamaya göre süreç, bankanın varlıklarında şeffaflığı artırmak için profesyonel ve uluslararası bir denetim firması tarafından yürütülmüştü. Ancak basının talebine rağmen denetim şirketi de raporları paylaşmadı.

2023'E GİRERKEN

Lübnan dramatik bir ekonomik daralma, yoksulluk, işsizlik ve yurt dışına göçlerde büyük bir artışa yol açan benzeri görülmemiş krizlerle karşı karşıyadır. Bu durum, büyük ikiz açıklarını (mali ve dış) körükleyen, uzun yıllar sürdürülemez makroekonomik politikaların oluşturduğu derin ve kalıcı kırılma noktalarının, aşırı değerli bir döviz kuruna ve finans sektörüne verilen desteklerin,

ciddi hesap verebilirlik, şeffaflık sorunları ve denetim eksikliğinin bir tezahürüdür. Ülke, Mart 2020'de temerrüde yol açan sermaye çıkışlarının hızlanmasının ardından derin bir durgunluk, Lübnan para biriminin değerinde dramatik bir düşüş ve üç haneli bir enflasyonla 2022 yılını tamamlamaktadır. Kriz, pandemi ve Ağustos 2020 Beyrut Limanı patlamasıyla şiddetlenmiş, Ukrayna'daki savaşla birlikte de nüfusun büyük bölümü yoksulluk sınırının altında yaşamaya mahkûm olmuştur.

Tüm bu sorunlara rağmen hükûmetin ve ülkedeki güç odaklarının, krizleri halkın lehine değil de kendi çıkarları bağlamında değerlendirmesi, dahası IMF ile varılan personel düzeyindeki anlaşmalar başta olmak üzere pek çok olumlu gelişmeyi sekteye uğratması

gelecek yılların da son birkaç yıldan farklı olmayacağını göstermektedir. Nitekim aylarca bir araya gelemeyen meclis, krizin ağırlaşmasına rağmen cumhurbaşkanı seçmek için gerçekleştirilen 10 toplantının hiçbirinde ortak paydada buluşamamış; 2023'e girerken cumhurbaşkanlığı koltuğu boş kalmıştır.¹² Dahası resmî kurumlar ve meclis, reformlar konusunda şeffaf davranmaktan ve sorumluluk almaktan kaçınmış; onlarca görüşme ve uyarıya rağmen aylardır müzakere edilen reformlardan hiçbirisi IMF ile varılan personel düzeyindeki anlaşmaya uygun bir şekilde hayata geçirilmemiştir. Resmî döviz kurunun birleştirilmesi, Merkez Bankasının denetimi ve hatta parlamentodan geçen bankacılık gizliliği yasasıyla ilgili süreçler tamamlanmamış; bankayla maliye ve borç yeniden

yapılandırma stratejisinin kabine tarafından onaylanması, acil durum banka çözümleme mevzuatı ve 14 büyük bankanın uluslararası bir denetim kuruluşu tarafından değerlendirilmesi neredeyse gündeme dahi gelmemiştir. Bu bağlamda Lübnan hükûmetinin anlaşmadan bu yana gösterdiği yetersiz çaba, IMF nezdinde doğal olarak bir karşılık bulamamış; bazı ülkelerle söz konusu prosedürleri 2-3 ayda bitiren fon, Lübnan konusunda daha temkinli adımlarla süreci takip etmiştir. Bu nedenle Lübnan'ın IMF ile imzaladığı personel düzeyindeki anlaşma hükmünü yitirmeye yakındır. Bununla birlikte bu tıkanmış sürecin ardından Lübnan'ın yeni bir anlaşma için gereken müzakerelere hızlı bir şekilde başlamaktan başka kurtuluş yolu da şimdilik gözükmemektedir.

¹² "Still no president after 10th parliamentary election session", *L'Orient Today*, 15 December 2022.

Merve Çakır

Lisans derecesini Orta Doğu Teknik Üniversitesi İktisat Bölümünde, yüksek lisansını da Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İktisat Bölümünde tamamlamıştır. Hâlihazırda Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesinde İktisat Ana Bilim Dalı Doktora programına devam etmektedir.

Levant bölgesi başta olmak üzere Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinin ekonomilerine ve kurumsal yapılarına odaklanan Çakır, ileri düzeyde İngilizce bilmesinin yanında Arapça öğrenmektedir.

Telif Hakkı

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © 2022

Bu çalışmaya ait içeriğin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu çalışmada yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

Ortadoğu Araştırmaları Merkezi

Adres : Mustafa Kemal Mah. 2128 Sk. No: 3 Çankaya, ANKARA

Telefon : +90 850 888 15 20

Email : info@orsam.org.tr

Fotoğraflar : Anadolu Ajansı (AA)